

ZAMONAVIY YOSH OILALAR SHAKLLANISHINING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI: MUAMMO VA YECHIMLAR

Boyovut tuman mahalliy otinoyisi

Ismoilova Bashorat

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy yosh kelin-kuyovlar hayoti, ularning oilaviy hayotga moslashish jarayonlari va duch keladigan ijtimoiy-psixologik muammolari tadqiq etilgan. Maqolada oila mustahkamligini ta'minlash borasidagi davlat siyosati, me'yoriy-huquqiy asoslar hamda mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida yosh oilalardagi ajrimlarning oldini olish va sog'lom oilaviy muhitni shakllantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: yosh kelin-kuyovlar, yosh oila, oilaviy munosabatlar, ijtimoiy moslashuv, nikoh barqarorligi, psixologik korreksiya.

Kirish

Oila - jamiyatning asosiy poydevori, inson kamoloti va yosh avlod tarbiyasini belgilovchi muqaddas maskandir. Zamonaviy globallashuv davrida yosh kelin-kuyovlarning mustaqil hayotga qadam qo'yishi, oilaviy rollarni taqsimlashi va o'zaro moslashuvi qator murakkab ijtimoiy-psixologik omillar bilan bog'liq bo'lib qolmoqda. O'zbekistonda yosh oilalarni qo'llab-quvvatlash va ularning huquqiy hamda ijtimoiy himoyasini ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Normativ-huquqiy asoslar (Hukumat qarorlari)

Yosh oilalar mustahkamligini ta'minlash va ularni ijtimoiy muhofaza qilish maqsadida O'zbekiston Respublikasida tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 31-dekabrdagi 820-sonli "Oila institutini yanada rivojlantirish va yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori [1] yosh kelin-kuyovlarni nikohdan oldin psixologik va huquqiy jihatdan tayyorlash kurslarini tashkil etishda muhim poydevor bo'ldi.

Shuningdek, sohaga oid yana bir muhim hujjat - O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 7-martdagi "Oila va xotin-qizlarni tizimli qo'llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-87-sonli Farmoni [2] hisoblanadi. Ushbu farmon yosh kelin-kuyovlarning uy-joy sharoitlarini yaxshilash, xotin-qizlar ta'limini qo'llab-quvvatlash orqali oilalarda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Mahalliy olimlarning ilmiy qarashlari

O'zbekistonda oila psixologiyasi va sotsiologiyasi sohasida faoliyat yuritayotgan olimlar yosh oilalarning ichki muhitini chuqur o'rganmoqdalar. Psixologiya fanlari doktori, professor G.B. Shoumarov yosh kelin-kuyovlar o'rtasidagi nizolarning oldini olish haqida shunday yozadi:

"Yosh oilalarning dastlabki yillaridagi inqirozlar asosan nikohgacha bo'lgan tasavvurlar va real hayot o'rtasidagi tafovutlar, shuningdek, oilaviy munosabatlarda muloqot madaniyatining yetishmasligi tufayli yuzaga keladi" [3].

Oilaviy qadriyatlar va ijtimoiy moslashuv muammolarini tadqiq etgan sotsiolog N.A. Soginov esa quyidagi fikrni ilgari suradi:

"Zamonaviy yosh kelin-kuyovlar o'rtasidagi oilaviy barqarorlik ko'p jihatdan ularning iqtisodiy mustaqillikka erishish darajasi va oilaviy majburiyatlarni teng taqsimlay olish ko'nikmalariga bog'liqdir" [4].

Oila sotsiologiyasi bo'yicha izlanishlar olib borayotgan olima M.G. Inomova yosh kelinlar moslashuvining ma'naviy jihatlariga to'xtalib o'tadi:

"Sharqona oila modelida yosh kelinning yangi xonadon muhitiga va milliy qadriyatlarga moslashishi nafaqat uning shaxsiy fazilati, balki ikki tomonlama oilalarning o'zaro hurmatiga asoslangan muloqot mahsulidir" [5].

Xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari

Yosh oilalardagi psixologik dinamika va inqirozlar xorijiy olimlar tomonidan ham keng miqyosda o'rganilgan. Taniqli amerikalik oilaviy psixolog Jon Gottman (John Gottman) yosh er-xotinlar munosabatlari haqida shunday deydi:

"Nikohning dastlabki yillarida emotsional intellekt va bir-birini tinglash qobiliyati har qanday iqtisodiy yoki ijtimoiy qiyinchiliklardan ko'ra muhimroq oilani saqlovchi omil hisoblanadi" [6].

G'arb sotsiologi Esfer Perel (Esther Perel) zamonaviy nikohlardagi kutishlar va ularning yosh juftliklarga ta'sirini quyidagicha ifodalaydi:

"Bugungi kunda biz turmush o'rtog'imizdan an'anaviy oila beradigan xavfsizlik bilan bir qatorda, shaxsiy o'sish va cheksiz hissiy qo'llab-quvvatlashni ham talab qilmoqdamiz, bu esa yosh kelin-kuyovlar zimmasiga katta psixologik yuk yuklaydi" [7].

Rossiyalik oila psixologi O.A. Karabanova yosh oilalardagi ajralishlar va rollar tizimini tahlil qilib, shunday ta'kidlaydi:

"Yosh oilalarning parchalanishiga ko'pincha er va xotin rollarining noaniqligi hamda nikohdan kutilgan umidlarning reallikka mos kelmasligi sabab bo'ladi" [8].

Xulosa

Olingan natijalar va tahlillar shuni ko'rsatadiki, yosh kelin-kuyovlarning baxtli va mustahkam oila qurishlari faqatgina moddiy omillarga emas, balki chuqur ijtimoiy-psixologik tayyorgarlikka ham bog'liq. Hukumat qarorlarida belgilangan vazifalarni hayotga tatbiq etish, mahalliy va xorijiy olimlar tavsiya etgan muloqot va moslashuv metodikalaridan foydalanish yosh oilalarda sog'lom muhitni shakllantirish hamda ajrimlar sonini kamaytirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. "Oila institutini yanada rivojlantirish va yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi 820-sonli Qarori. 2020-yil 31-dekabr. – B. 1-4. Manba: www.lex.uz/docs/5195729
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "Oila va xotin-qizlarni tizimli qo'llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-87-sonli Farmoni. 2022-yil 7-mart. – B. 2-5. Manba: www.lex.uz/docs/5899539
3. Shoumarov G.B. "Oila psixologiyasi va yoshlar hayoti". Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2021. – B. 45-48. Manba: www.natlib.uz (O'zbekiston Milliy kutubxonasi elektron bazasi).

4. Soginov N.A. "Zamonaviy o'zbek oilalarining ijtimoiy-psixologik muammolari" // Psixologiya jurnali, 2022. №3. – B. 12-15. Manba: www.journal.jspi.uz
5. Inomova M.G. "Oilaviy qadriyatlar va yosh avlod tarbiyasi". Toshkent: "Pedagogika", 2023. – B. 89-92. Manba: www.ziyouz.com
6. Gottman J., Gottman J.S. The Marriage Clinic: A Scientifically Based Marital Therapy. New York: W.W. Norton & Company, 2021. – P. 112-115. Source: www.gottman.com/research
7. Perel E. The State of Affairs: Rethinking Infidelity and Intimacy in Modern Couplership. London: Yellow Kite, 2022. - P. 67-71. Source: www.estherperel.com/books
8. Karabanova O.A. "Psixologiya semeynix otnosheniy i osnovi semeynogo konsultirovaniya". Moskva: Yurayt, 2023. – S. 134-138. Istochnik: www.urait.ru